

ἐξαγάγη τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ βασιλεὺς. Αἱ ἐξαιρέσεις ἐκεῖναι, τὸ μὲν εὐλογοὶ τὸ δὲ παράλογοι, οὐδέποτε ἴσχυσαν νὰ ἀνατρέψωσι τὴν παρ' ἡμῖν ἀνέκαθεν ἐπικρατήσασαν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο ἐξουσιῶν.

Τοιαυτὴ ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλεξίου μία τῶν μακροτέρων, τῶν κατ' ἐπιφάνειαν λαμπροτέρων καὶ τῶν πράγματι ὀλεθριωτέρων τῆς ὅλης μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἐξ ὅλων τῶν προκατόχων του μόνος ὁ Ἰουστινιανὸς διεξήγαγε τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ἔτη 38, ἤτοι ὅσον καὶ ὁ Ἀλέξιος. Οὐδ' αὐτὸς δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς ἠξιώθη τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ἴδῃ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῆς Εὐρώπης ἠγεμόνας γονυκλιτοῦντας ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅπως ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξίου, καὶ ἀναγνωρίζοντας τὴν ὑπερτάτην αὐτοῦ κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ πρόσχημα τοῦτο τῆς μεγαλειότητος ἐκάλυπτεν ἀσθενεῖαν δεινὴν, προερχομένην ἐξ ἀφορμῶν ἐν μέρει μὲν ἀρχαίων, ἐν μέρει δὲ προσφάτων καὶ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀλεξίου παραχθειςῶν. Ἡ πλημμελὴς κοινωνικὴ κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε πολλάκις περιεγράψαμεν, ἦτο νόσος ἀρχαία, ἣν εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν νὰ θεραπεύσωσιν οἱ βασιλεῖς τῆς μεταρρυθμίσεως ὅθεν οὐδ' ὁ Ἀλέξιος δύναται νὰ λογισθῇ ἕνεκεν αὐτῆς ὑπεύθυνος, ἀν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἠὔξησε τὸ κακὸν ἀντὶ νὰ το ἐλαττώσῃ διὰ νέων πρὸς τὰ μοναστήρια παραχωρήσεων καὶ ἰδίως διὰ τῆς πλήρους ἀτελείας τῆς ἐπιτραπέισης εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Πάτμου καὶ τοῦ Ἄθωνος. Γνωρίζει δὲ ἥδη ὁ ἀναγνώστης τὰς οὐδὲν ἦττον ὀλεθρίας θυσίας εἰς ἃς καθυπερβλήθη ὁ Ἀλέξιος πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς Πισάτας.

Ἄλλ' ἀν ἔπαισε καθ' ὅλα ταῦτα ὑπέικων εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἢ εἰς τὴν πίεσιν τῶν πολιτικῶν περιστάσεων οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι, παραλαβὼν τὴν διοίκησιν παραλυθεῖσαν ἐπὶ ἔτη ὅλα πενήκοντα, ἠνώρθωσεν αὐτὴν μετὰ θαυμαστῆς δραστηριότητος, ὅτι ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος στρατοὺς καὶ πόρους, ὅτι ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν θάρρος καὶ πελοίθησιν, ὅτι ἠξιώθη τῆς τιμῆς τοῦ νὰ καταβάλλῃ ἐπανειλημμένως τοὺς φοβερωτέρους τῶν μαχητῶν τῆς Δύσεως, ὅτι ἐκυβέρνησε τὸ σκάφος τῆς πολιτείας μετὰ πλείστης συνέσεως καὶ δεξιότητος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεινοτέρας θυέλλης ἥτις μετὰ τοσαύτας ἄλλας ἐνέσκηψέ ποτε εἰς τὸ ἀνατολικὸν κράτος καὶ ὅτι, ἀν δὲν ἀνέκτησεν οὐδὲν σχεδὸν τῶν προαπολεσθέντων, διετήρησεν ὅμως ἀκέραια ὅσα παρέλαβε καὶ εἰς πολὺ βελτίονα κατάστασιν παρέδωκεν αὐτὰ τῷ διαδόχῳ. Οἱ δυτικοὶ ἀπεκάλεσαν αὐτὸν ψεύστην, δόλιον, ἐπίβουλον, ἐπίορκον. Δὲν ἀξιῶμεν βεβαίως νὰ παραστήσωμεν τὸν ἄνδρα ὡς τύπον εἰλικρινείας καὶ εὐθύτητος ἄλλ' ὅσοι ἐμελέτησαν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἔστω καὶ μικρόν, γινώσκουσιν ὅτι παντοῦ καὶ πάντοτε οἱ κυβερνῆται τῶν ἐθνῶν δὲν δύνανται νὰ κριθῶσι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς κοινῆς ἠθικῆς. Τὰ μεγάλα τῶν ἐθνῶν συμφέροντα καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν πολεμίων αὐτῶν ἠνάγκασαν ἀείποτε καὶ αὐτοὺς τοὺς χρηστοτέρους τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν νὰ λοξοδρομήσωσιν, ἵνα κατισχύσωσι μὲν τῶν ἀντιπάλων, ἐπιτύχωσι δὲ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. Μήπως οἱ ἠγεμόνες τῆς Δύσεως δὲν ἐπεβούλευσαν ἀναφανδὸν αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους καὶ δὲν παρεβίασαν ἐπανειλημμένως τὰς συνθήκας αὐτῶν καὶ τοὺς ὄρκους; Τί παράδοξον λοιπὸν ἂν καὶ ὁ Ἀλέξιος δὲν ἀνεδείχθη πρὸς αὐτοὺς εἰλικρινέστερος; Ἐὰν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Νίκαιαν, εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι δὲν ἤθελον ἀποδώσει αὐτῷ τὴν πόλιν καὶ ἂν ἔπεμπε στρατοὺς ἐπὶ στρατῶν καὶ στόλους ἐπὶ στόλων εἰς Συρίαν, ἤθελεν ἐξαντλήσει τοὺς πόρους τοῦ κράτους χάριν ἀλλοτρίων συμφερόντων. Διότι αὐταὶ εἶναι αἱ δύο μόναι κατηγορίαι τὰς ὁποίας δύνανται ὁπωσοῦν εὐλόγως νὰ ἐκφέρωσι κατ' αὐτοῦ οἱ δυτικοὶ ὅτι προλαβὼν κατέλαβε τὴν Νίκαιαν δι' ἰδίας φρουρᾶς καὶ ὅτι δὲν ἐπέμεινε στέλλων ἢ ἄγων ἐπικουρίας

